HE elintarvikelaiksi ja laiksi sakon täytäntöönpanosta annetun lain 1 §:n muuttamisesta (HE 3/2021)

Talousvaliokunta 26.2.2021

Taustaa

- elintarvikelaki (23/2006) ei ole kovin vanha, mutta maailma muuttunut ja lakia muutettu yli 20 kertaa
- MMM asetti 4/2016 hankkeen elintarvikelain uudistamiseksi
- HE 262/2018 eduskuntaan 29.11.2018: https://www.eduskunta.fi/pdf/HE+262/2018
  - suunniteltu voimaantulo oli 1.1.2021 samaan aikaan maakuntauudistuksen kanssa

- elintarvikelain lisäksi oli tarkoitus uudistaa kansalliset elintarvikehygienia-asetukset – tiivistettynä kolmeen asetukseen
  - MMMa elintarvikehygieniasta
  - MMMa elintarvikevalvonnasta
  - MMMa zoonooseista

- maakuntauudistus 2021 ei toteutunut → elintarvikelain kokonaisuudistusta koskeva HE raukesi
  - elintarvikelain uudistuksessa valvonta oli sidottu maakuntaorganisaatioon → ei voitu saattaa voimaan ilman maakuntia

Elintarvikelain (23/2006) muutos

- ennen uutta kokonaisuudistusta muutettiin voimassa olevaa elintarvikelakia
  - elintarvikeketjun virallista valvontaa koskevan asetuksen (EU) 2017/625 voimaantulon (14.12.2019) edellyttämät muutokset
  - kasvinsuojeluaineista annetun lain (1563/2011) muutoksesta johtuva muutostarve
    - torjunta-ainejäämien enimmäismäärien asettamista edeltävä riskinarviointitehtävä siirtyi Ruokavirastosta Tukesiin
  - toteutettiin tiettyjä kokonaisuudistukseen sisältyneitä muutoksia

- HE elintarvikelain, kasvinsuojeluaineista annetun lain ja Harmaan talouden selvitysyksiköstä annetun lain muuttamisesta (HE 36/2019) eduskuntaan 7.10.2019
  - **laki elintarvikelain muuttamisesta 1397/2019**
    - voimaan 1.1.2020
    - velvoitteidenhoitoselvitys (16 a §) – alettiin soveltaa 1.6.2020

Kariutuneeseen elintarvikelain kokonaisuudistukseen sisältyneet **ehdotukset, jotka toteutettiin elintarvikelain muutoksella (1397/2019)**

- toimijoiden luotettavuuden selvittäminen (velvoitteidenhoitoselvitys)
- erillistä kirjallista omavalvontasuunnitelmaa ei vaadita
- hygieniapassin voi saada ainoastaan osallistumalla hygieniapassitestiin
- ensisaapumisvalvonta (eläinperäisten elintarvikkeiden sisämarkkinatuonnin valvonta) osaksi kuntien tekemää suunnitelmallista valvontaa
- tarkastuksen tekeminen kotirauhan piirissä
- tunnistautumaton näytteenotto
- viranomaisen tiedonsaantioikeus ja oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen toiselle viranomaiselle
- elintarvikkeiden vientiin liittyvät viranomaistehtävät
- alkutuotantopaikan ja huoneiston hyväksymisen peruuttaminen ja toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen ilmoitetussa alkutuotantopaikassa tai elintarvikehuoneistossa
- internetsivuston sulkeminen
- rikkomuksista ilmoittajan henkilöllisyyden suojaaminen
  - **sisältyvät myös nyt esillä olevaan lakiesitykseen**

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II

- elintarvikelain kokonaisuudistuksen tavoitteet ja kehityskohteet edelleen ajankohtaisia ja tarpeellisia
  - lain käytettävyyden parantaminen, todellinen siirtyminen ”EU-aikaan”
- kokonaisuudistuksen valmistelu aloitetiin alkuvuodesta 2020 uudelleen 2019 hallitusohjelman linjausten pohjalta
  - *toteutetaan elintarvikelain kokonaisuudistus* (3.4.2.2)
  - *selvitetään ympäristöterveydenhuollon järjestäminen osana sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta* (3.6.1)
    - sote-ministeriryhmä linjasi helmikuussa 2020, että ympäristöterveydenhuollon tehtäviä ei tässä vaiheessa sisällytetä maakuntien tehtäviin
- rauennut kokonaisuudistus toimi hyvänä pohjana uuden lain valmistelulle
- lausunnolla 29.5.-10.7.2020
  - HE eduskuntaan helmikuussa 2021 (HE 3/2021)
  - voimaan **21.4.2021**

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II

Tavoitteet

- tarkastellaan lakia kokonaisuutena
  - arvioidaan myös elintarvikelain nojalla annetut kansalliset hygienia-asetukset, joita olisi jatkossa kolme
- parannetaan lain käytettävyyden
- selkeytetään suhdetta EU-lainsäädäntöön
  - terminologiaa yhtenäistetään EU-lainsäädännön kanssa

Elintarvikelain tarkoitus ja soveltamisala

- lain tarkoitus ja soveltamisala ennallaan
  - olennaista löytää tasapaino: elintarviketurvallisuus ja elintarvikealan toimintaedellytykset
- valvonnan periaatteet - valvonnan vaikuttavuus
  - valvonnan kohdentaminen – panostetaan valvonnassa sinne, missä ongelmia

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Toimijoille vapautta ja vastuuta

- EU:n elintarvikelainsäädäntöön kirjatun periaatteen täysimääräinen soveltaminen
  - elintarvikealan toimija vastaa kaikissa tuotannon, jalostuksen ja jakelun vaiheissa elintarvikkeiden turvallisuudesta ja siitä, että elintarviketoiminta täyttää elintarvikemääräysten vaatimukset
- EP ja neuvoston asetus (EU) 2017/625 (virallinen valvonta) art. 9.1(d)
  - toimivaltaisten viranomaisten on suoritettava virallista *valvontaa* kaikkien toimijoiden osalta säännöllisesti, riskiperusteisesti ja sopivalla tiheydellä ottaen huomioon … *toimijoiden* tai niiden pyynnöstä jonkin kolmannen osapuolen 1.2 art. tarkoitettujen sääntöjen noudattamisen varmistamiseksi suorittaman oman valvonnan luotettavuus ja tulokset, ml. yksityiset laadunvarmistusjärjestelmät tapauksen mukaan
- riskiperusteisuus
  - valvonnan yhdenmukainen tavoite = elintarviketurvallisuus → tavoitteet voidaan saavuttaa erilaisilla keinoilla
  - valvonnan kohdentaminen sinne, missä eniten tarvetta
  - valvonnan fokus huoneiston valvonnasta → toiminnan valvontaan

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Valvonnan fokus toimintaan

Valvontakohde

- toimija, joka harjoittaa tai on perusteltua syytä epäillä harjoittavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa **ja** fyysinen tai virtuaalinen tila, jossa harjoitetaan tai on perusteltua syytä epäillä harjoitettavan elintarvike- tai kontaktimateriaalitoimintaa tai jossa säilytetään elintarvikemääräysten noudattamisen kannalta merkityksellisiä tietoja, **sekä** toimijan mainitussa tilassa harjoittama toiminta
- valvontakohde voi olla perinteisen alkutuotantopaikan tai elintarvikehuoneiston lisäksi esimerkiksi
  - maahantuojan varasto tai jakelukeskus
  - keskusliikkeen pääkonttori, jossa säilytetään tietoja, jotka merkityksellisiä esim. sen selvittämiseksi, ovatko kaupan omien tuotemerkkien pakkausmerkinnät elintarvikemääräysten mukaisia
  - elintarvikkeiden myyntiä internetissä harjoittava elintarvikealan toimijan toimipaikka

Tarkastus- ja läsnäolo-oikeus

- valvontaviranomaisella oikeus tehdä virallisen valvonnan edellyttämiä tarkastuksia valvontakohteessa, tutustua asiakirjoihin ja elintarviketietoihin sekä tarkastaa toiminnassa käytetyt laitteet, välineet ja tilat sekä tilat, joita valvontaviranomainen perustellusta syystä epäilee käytettävän valvontakohteen elintarvike- tai kontaktimateriaalitoiminnassa

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Elintarvikevalvonnan seuraamusmaksu

- toimivaltainen valvontaviranomainen voi määrätä toimijan maksamaan **300 – 5 000 € suuruinen elintarvikevalvonnan seuraamusmaksun**, jos toimija:
  - harjoittaa alkutuotantoa, elintarviketoimintaa tai kontaktimateriaalitoimintaa sellaisessa toimipaikassa, jota ei ole hyväksytty tai rekisteröity lain edellyttämällä tavalla
  - valmistaa, vie maasta, pitää kaupan, tarjoilee tai muutoin luovuttaa tai toimittaa elintarviketta tai valmistaa tai tuo maahan elintarvikekontaktimateriaalia, joka ei täytä lain 5 §:n vaatimuksia;
  - harjoittaa elintarvikkeiden tai elintarvikekontaktimateriaalien markkinointia elintarvikemääräysten vastaisella tavalla;
  - ei noudata laissa säädettyä velvollisuutta tiedottaa elintarviketoiminnasta liikkuvassa elintarvikehuoneistossa; vaatimusta jäljitettävyydestä; vaatimusta omavalvonnasta; vakavia vaaroja tai ruokamyrkytyksiä koskevaa ilmoitusvelvollisuutta tai zoonooseja koskevaa ilmoitusvelvollisuutta; tai
  - ei noudata laboratoriolle tai siellä harjoitettavalle toiminnalle säädettyjä vaatimuksia
  - ➢ lainsäädännön rikkomisen toteen näyttäminen yleensä yksinkertaista, ei edellytä tutkinnallisia toimia

- seuraamusmaksun suuruutta arvioitaessa otettava huomioon menettelyn laatu, vahingollisuus ja toistuvuus
  - lievennyksiä maksuun, jos kohtuullista ottaen huomioon laiminlyönnin laatu, toistuvuus, suunnitelmallisuus ja muut olosuhteet

➢ **ennaltaehkäistään säännösten vastaista toimintaa ja voidaan nopeasti estää sen jatkamista**

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Riskiperusteisuutta tuetaan maksujärjestelmän muutoksilla

Kunnan suorittamasta elintarvikevalvonnasta vuosittain perittävä valvonnan perusmaksu

- suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevat valvontakohteet
- kalenterivuoden alussa perittävä valvonnan perusmaksu **150 €**
- suunnitelmalliseen valvontaan sisältyvä näytteenotto sisältyy valvonnan perusmaksuun

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Riskiperusteisuutta tuetaan maksujärjestelmän muutoksilla

Perusmaksun ulkopuolelle jäävät

- rekisteröidyt alkutuotannon toimijat, kyläkaupat, yleishyödylliset yhteisöt
- toimijat, jotka harjoittavat pienimuotoista toimintaa EU-lainsäädännön nojalla annettujen kansallisen säännösten mukaisesti
- pienimuotoinen elintarvikealan toiminta, jossa vuotuinen liikevaihto alle 15.000 € ja toimintaan liittyvät riskit ovat elintarviketurvallisuuden kannalta vähäisiä → toimijan ei katsota kuuluvan suunnitelmallisen elintarvikevalvonnan piiriin → valvonnan perusmaksua ei peritä

- elintarvikevalvonnan valvontamaksuja kehitetään siten, että maksuilla saadaan katettua nykyistä paremmin valvonnan ylläpidosta ja toimeenpanosta aiheutuvia kustannuksia

- **elintarvikevalvonnan valmentavan roolin vahvistaminen ja nykyistä monimuotoisemman viranomaistyön mahdollistaminen**

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Riskiperusteisuutta tuetaan maksujärjestelmän muutoksilla

- vuosimaksun lisäksi kunta perii hyväksymänsä taksan mukaisen **suoriteperusteisen maksun**
  - elintarviketoiminnan rekisteröinti, alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksyminen, kontaktimateriaalitoimijan ilmoitus
  - valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset (pl. alkutuotanto) ja näytteiden tutkiminen
  - uusintatarkastukset: Oiva, kehotuksen noudattaminen, pakkokeinojen noudattaminen
  - vientivalvonta, vientitodistukset
- vuosimaksun sijasta
  - taksan mukainen maksu alkutuotantopaikalla tehtävästä *ante mortem* -tarkastuksesta
  - Lapin AVI: maksuasetuksen mukainen maksu elintarvikevalvonnasta poroteurastamoissa ja niiden yhteydessä olevissa hyväksytyissä elintarvikehuoneistoissa sekä poroteurastamossa teurastettavan eläimen *ante mortem* -tarkastuksesta alkutuotantopaikalla

Elintarvikelain kokonaisuudistus - II
Riskiperusteisuutta tuetaan maksujärjestelmän muutoksilla

- elintarvikevalvonnan kustannukset kunnissa (arvio) **25-30 milj. € / vuosi**
- maksukertymä 2017 (arvio) **4,9 milj. €**
  - kattavuus **12-14 %** kustannuksista
- maksujärjestelmän muutoksella pyritään lähemmäs kustannusvastaavuutta
  - kertymän nosto 2022 (arvio) **12,5 milj. €**
  - kattaa **40-50 %** kustannuksista

Viranomaisjärjestelmissä olevien elintarvike- ja kontaktimateriaalialan yritysten lkm Suomessa 2019 (yht. 53 133)

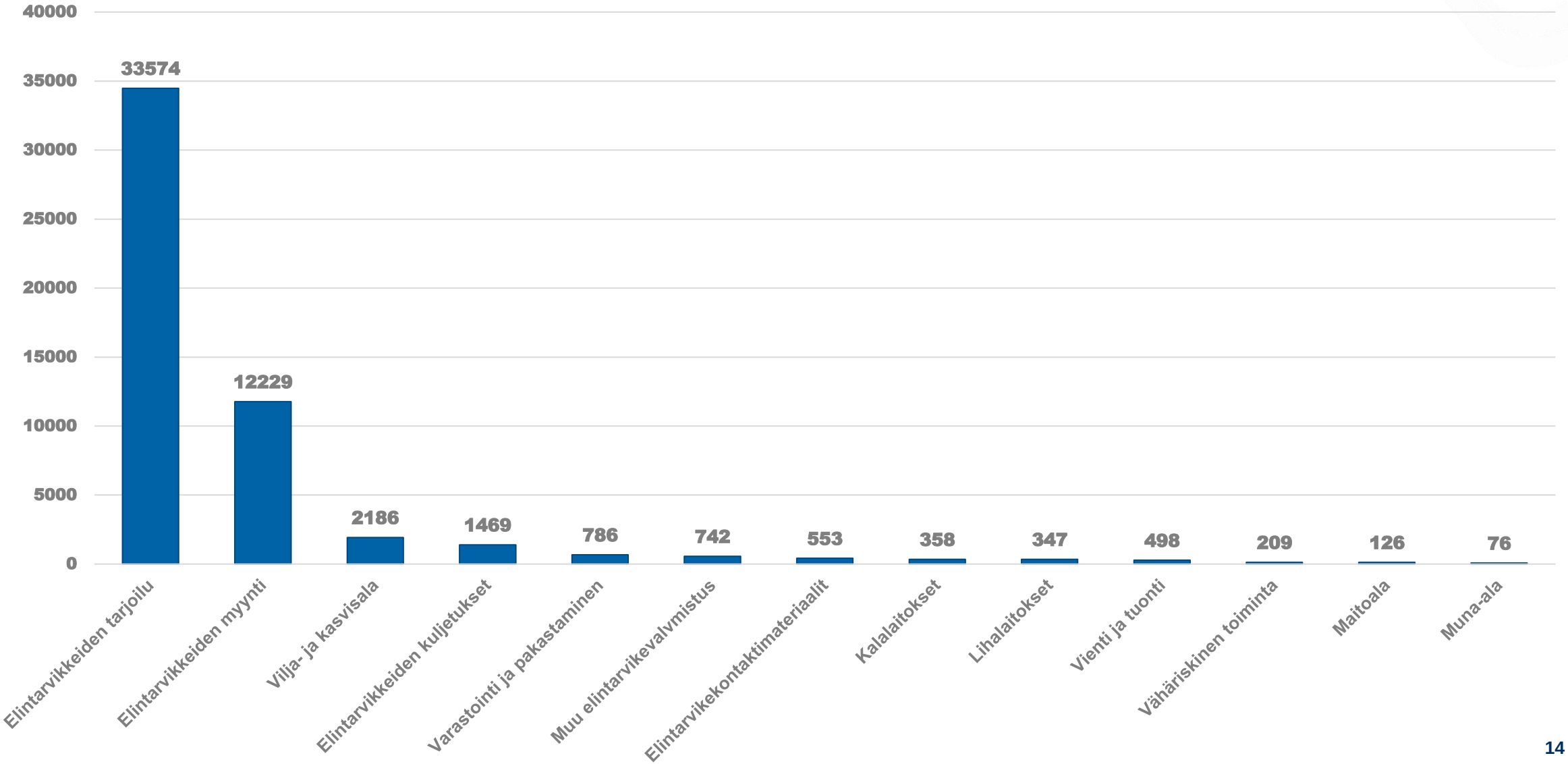

Yritystyyppien suhteellinen osuus maksukertymästä, arvio

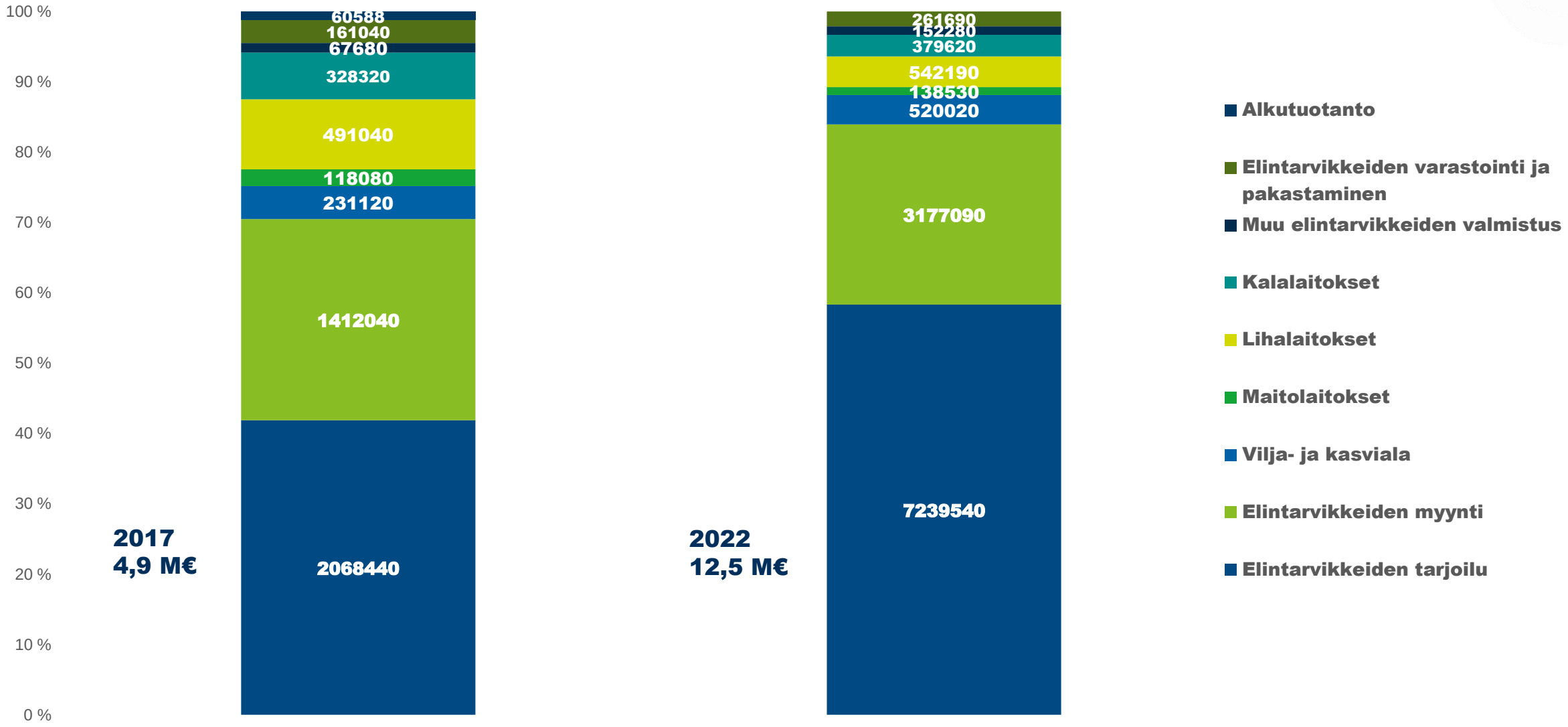

Kansallisten elintarvikehygieniaa ja elintarvikevälitteisiä zoonooseja koskevien asetusten uudistus 2021

Tausta ja tavoitteet

- elintarvikelakien ja eläintautilain kokonaisuudistukset
  - EU:n eläinterveyssäännöstön soveltaminen 21.4.2021 -

- tavoitteena selkeyttää lainsäädäntöä kokoamalla lukuisten asetusten sisältö kolmeen asetukseen ja vähentämällä sääntelyn määrää
  - täydennetään EU-lainsäädäntöä
  - säädetään ”pakollisista” asioista kuten EU-lainsäädännön mahdollistamista kansallisista säännöistä ja poikkeuksista sekä saaduista mukautuksista
  - säilytetään tarpeelliset kansalliset säännökset
  - vähennetään minimiin viittaukset EU-lainsäädäntöön
  - käytetään EU-terminologiaa

Kansallisten asetusten uudistus 2021

Uudet asetukset

- **MMMa elintarvikevalvonnasta**
- **MMMa elintarvikehygieniasta**
- **MMMa zoonooseista**

- VNa eläinperäisten elintarvikkeiden viranomaisvalvontaa tekevien henkilöiden kelpoisuusvaatimuksista
- MMMa eräiden maa- ja metsätalousministeriön asetusten kumoamisesta ja VNa VNa 1258/2011 kumoamisesta

- asetusehdotukset lausunnolla 13.11.2020–10.1.2021
- voimaan samanaikaisesti uuden elintarvikelain ja uuden eläintautilain (76/2021) kanssa

Lisätietoja:

sebastian.hielm@mmm.fi

anne.haikonen@mmm.fi

hannu.miettinen@mmm.fi

Maa- ja metsätalousministeriö